

وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی

دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی ایلام

معاونت آموزشی دانشگاه علوم پزشکی ایلام

راهنمای (طراحی آموزشی) تدوین طرح درس

تهیه شده در واحد ارزیابی درونی و برنامه ریزی آموزشی مرکز مطالعات و توسعه آموزش

تهیه کنندگان: علیرضا میرزایی، دکتر مصیب مظفری

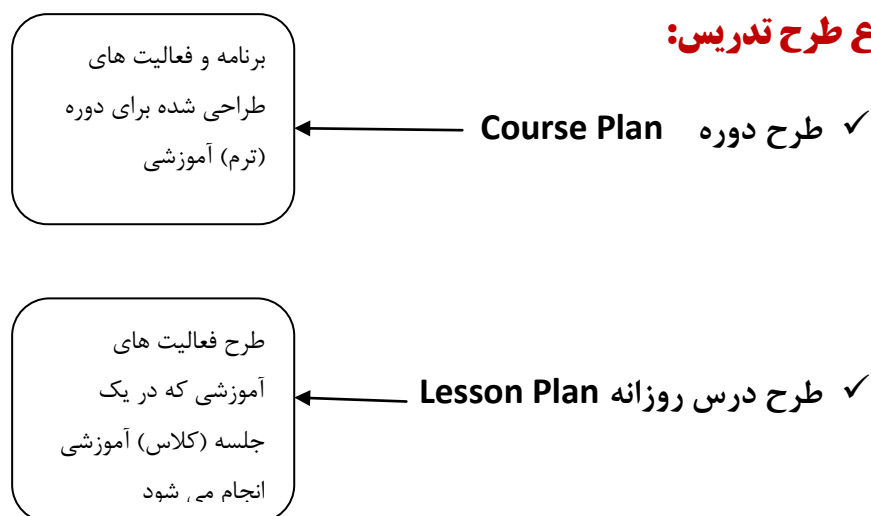
بهار ۱۳۹۵

مقدمه:

سناریوی آموزشی یا طرح تدریس برای نخستین بار در سال ۱۹۱۸ توسط "فرانکلین بوبیت" مطرح شد و بر این اساس لزوم برنامه ریزی و سازماندهی فرایند یاددهی - یادگیری مورد تأکید قرار گرفت. طرح درس به شکل امروزی آن، در سال ۱۹۵۰ به وسیله روان شناس برجسته امر تعلیم و تربیت "بنجامین. اس. بلوم" شکل گرفت و در سال ۱۹۶۲ "رابرت گلیزر" نظرات تکمیلی خود را در ادامه دیدگاههای بلوم مطرح کرد که تا به امروز مورد توجه برنامه ریزان و هدف گذاران آموزشی و دست اندرکاران تعلیم و تربیت در سطح جهان بوده است.

در ایران سابقه استفاده رسمی از طرح درس به دهه گذشته برمی گردد. در این زمان طرح درس، به عنوان ابزاری کارآمد در زمینه تکنولوژی آموزشی، به منظور افزایش کیفیت نظام آموزشی کشور شناخته شده و با هدف برنامه ریزی و سازمان دادن به مجموعه فعالیتهای معلم در ارتباط با هدفهای آموزشی، محتوای درس، روش های تدریس و ارزشیابی آموزشی توانائیهای فراگیران، برای مدت زمان مشخص، مورد استفاده قرار گرفت.

انواع طرح تدریس:

فرآیند طراحی آموزشی و تدوین برنامه:

یکی از الگوهای اصلی طراحی آموزشی، الگویی است که طراحی آموزشی را در قالب چهار مرحله اساسی پیشنهاد می نماید. هر کدام از این مراحل خود دارای اجزاء مختلفی است:

مرحله اول: تعیین و تدوین اهداف آموزشی، یعنی پاسخ این که: "برای چه چیزی باید برنامه ریخته شود؟"

تعیین هدف کلی آموزشی:

تعیین هدف کلی یک برنامه آموزشی یا یک درس، نقطه سرآغاز روند طراحی برنامه یا درس است و با مشخص شدن آن می توان گام های بعدی را برداشت.

منابع تعیین هدفهای آموزشی

شناخت دقیق منابع تعیین هدفهای آموزشی، به اساتید در جهت تدوین هدفهای مناسب کمک می نماید. این منابع عبارتند از: نیاز جامعه، دیدگاههای متخصصان، ارزشها و باورهای جامعه، نیازهای دانشجویان

هدف کلی آموزشی

به آن دسته از اهداف آموزشی که دانشجوی قبل از دوره آموزشی فاقد آن بوده و استاد انتظار دارد دانشجوی در پایان دوره آموزشی به آن دست یابد اهداف آموزشی اطلاق می شود (اهداف کلی آموزشی با واژه هایی مانند **شناخت، آشنایی و تسلط** بیان شده و برنامه ریزان را برای رسیدن به اهداف رفتاری هدایت می کنند).

برای تعیین هدف کلی باید

- ۱- از وظایفی که یادگیرنده در آینده خواهد داشت آگاه بود.
- ۲- ارتباط منطقی بین هدف کلی درسی و حرفه آینده وجود داشته باشد

افعالی برای اهداف کلی

فهمیدن، دانستن، به کار بردن، ارج نهادن، گوش دادن، فکر کردن، خلق کردن، قدردانی کردن، آشنا شدن، شناختن.

تبدیل هدف کلی (هدف نهایی) به هدفهای جزئی (مرحله ای آموزشی)

○ هدفهای جزئی یا مرحله ای آموزشی، از هدفهای کلی سرچشمه می گیرند، ولی نسبت به هدفهای کلی، محدودتر و مشخص ترند. هدف کلی، جهت حرکت را مشخص می کند، درحالی که هدف جزئی مقاصد را مشخص می سازد و در نتیجه دارای جنبه های عملی بیشتری بوده و دارای حالتی صریح، روشن و واضح می باشند.

تبدیل هدف جزئی (هدف مرحله ای) به اهداف رفتاری (اهداف اجرایی) یا رفتارهای ویژه

عینی

○ رفتار ویژه عینی یا هدفهای اجرائی به آن دسته از هدفها اطلاق می شود که نوع رفتار و قابلیت را که انتظار داریم دانشجو پس از یادگیری مطالبی خاص به آنها برسد، مشخص می کنند و قابل مشاهده کردن، شنیدن، لمس کردن و سنجش می باشند.

چهار جزء اساسی یک هدف رفتاری

محتوا: رفتار عینی است که دانشجو در طول دوره آموزشی کسب کند (چه کاری را باید انجام دهد؟)

رفتار (فعل رفتاری): همان عمل یا قابلیتی است که بروز آن را از دانشجو انتظار داریم (انتظارات آموزش دهنده از فراگیر).

شرایط: برای پیشگیری از تعبیرهای متفاوت، گاهی لازم است رفتار نهایی را با ذکر شرایطی که مایلیم تحت آن شرایط دانشجو به هدف دست یابد مشخص کنیم. این شرایط عبارتند از:

امکانات: دانشجو در هنگام عملکرد چه وسایل و منابعی در اختیار خواهد داشت (کتاب ، جزوه، متن توصیفی، ماشین حساب، موارد مورد نیاز خاص و ...)

محدودیتها: دانشجو در هنگام عملکرد از کاربرد چه وسایل و منابعی محروم خواهد بود (بدون استفاده جزوه، بدون استفاده هیچ منبعی، به طور مستقل).

اوضاع و احوال: تحت چه شرایط یا اوضاع و احوالی (در کجا : کلاس، آزمایشگاه، بیمارستان و...) و با حضور چه کسانی (استاد، همتایان، ناظر و ارزیاب) به عملکرد خواهد پرداخت. بعضی از دانشجویان چنانچه در موقعیتی قرار گیرند که تعادل روحی خود را از دست بدهند، نمی توانند به طوعادی رفتار کنند، مثلاً حضور در جمع، یا فضاهای سرد یا گرم در رفتار او اختلال ایجاد می کند.

درجه مورد انتظار (سطح اجرا- معیار): منظور از سطح اجرا، حد نصابی است که براساس آن، رفتار نهایی و میزان موفقیت فراگیر در رسیدن به اهداف آموزشی ارزشیابی و سنجیده می شود. در واقع معیار نشان می دهد که تا چه میزان از خطا یا نقصان قابل قبول تلقی می شود و براساس آن می توان پیشرفت و شایستگی دانشجو در مرحله و زمان معین را بررسی نمود. در معیار از مواردی مانند محدوده های زمانی (در عرض دو دقیقه و)، تعداد پاسخ های صحیح (۷ مورد از ۱۰ مورد ، حداقل یک الگو و...) ، درصد (با ۸۰٪ صحت)، ویژگیهای عملکرد (با درگرفتن کوچکترین اجزای هر مرحله و...) استفاده می شود.

○ اهداف رفتاری باید با در نظر گرفتن حیطه های یادگیری نوشته شود. بر اساس طبقه بندی بنیامین بلوم اهداف رفتاری در سه حوزه طبقه بندی می شوند:

۱. **حیطه شناختی (Cognitive Domain)** که اهداف این حیطه سطوح دانش (Knowledge)، درک (Comprehension)، کاربرد (Application)، تجزیه و تحلیل (Analysis)، سنتز و ترکیب (Synthesis) و ارزشیابی و قضاوت (Evaluation) را در بر می گیرد.
۲. **حیطه عاطفی (Affective Domain)** سطوح اهداف حیطه عاطفی شامل توجه و دریافت (Receiving)، پاسخ دهی (Responding)، ارزش گذاری (Valuing)، سازمان دهی ارزشها (values Organization) و تبلور ارزشها در شخصیت (Value complex) می باشد.
۳. **حیطه روانی-حرکتی (Psychomotor Domain)** سطوح اهداف این حیطه شامل مشاهده و تقلید (Observation and Imitation)، اجرای مستقل (Performance Independent)، دقت در عمل (Accuracy of Performance)، هماهنگی حرکات (Coordination of actions) و عادی شدن عمل (Mastery).

مرحله دوم: تحلیل آموزشی، تبدیل هدف کلی آموزشی به هدفهای رفتاری و عینی که با توجه به معرفت و دانش موجود، ارزشها و نیازهای جامعه، نیازهای دانشجویان و فرآیند یادگیری، تعیین و تصریح می شوند. تعیین و تعریف تجارب و فعالیت های یادگیری مورد نیاز، تعیین نقطه شروع (ارزشیابی تشخیصی، و پیش بینی رفتارورودی) و پایان تدریس.

نمونه هدف رفتاری:

- از فراگیر انتظار می رود مقالات موجود در زمینه حاملگی ناخواسته را بدون کمک استاد و با رعایت اصول علمی ارزیابی طرح شده در کلاس، ارزیابی کند
- دانشجو در پایان دوره بتواند چهار روش تنفس مصنوعی را با ذکر موارد کاربرد هر کدام و در مدت پنج دقیقه برای کلاس بیان نماید
- دانشجو در پایان دوره برای انجام CPR در کلاس داوطلب شده و با ۷۰ درصد صحت بر روی بیمار استاندارد اجرا نماید.
- دانشجو در پایان دوره بتواند با راهنمایی استاد و در حضور کلاس ۴ روش تنفس مصنوعی را با ۸۰ درصد صحت، اجرا کند.

مرحله سوم: گزینش محتوا و تعیین خط مشی آموزشی، در این گام تجارب یادگیری، مواد، منابع و روشها برای هماهنگی و هدایت مسیر فعالیتها یاددهی- یادگیری به سوی هدفهای تعیین شده، انتخاب می شوند و به اجرا گذاشته می شود. گزینش محتوا شامل اقدامات زیر خواهد بود:

- مشخص کردن زمان خالص تدریس
- تعیین سرفصل مصوب درس و منابع تامین محتوا

- تعیین محتوای درس یا عناوین مورد تدریس با توجه به سرفصل ها و اهداف آموزشی

- تعیین اهمیت و کیفیت مطالب

- تعیین محتوای هر جلسه

- تدوین جدول زمانبندی

- در این مرحله باید فرصت لازم برای تمرین، امتحان و... محاسبه شود و سپس محتوای سرفصل ها و مباحث و سایر فعالیت های در نظر گرفته شده در طول سال، به واحدهای کوچکتر درسی یا محتوای متناسب با تک تک جلسات تقسیم گردد و آمادگی لازم برای دانشجویان در هر جلسه ذکر شود.

- تعیین وسیله و روش؛ منظور از راهبردهای (استراتژی) تدریس، تدبیری است که برای کمک به تحقق یافتن هدفهای آموزشی به کار می‌رود. استراتژی تدریس مشخص می کند چه روش تدریسی، در چه زمانی برای چه محتوایی در نظر گرفته شود تا اهداف آموزشی تحقق یابد و از امکانات موجود نهایت استفاده به عمل آید و رضایت و علاقمندی فراگیر جلب گردد.

مرحله چهارم: تعیین نظام ارزشیابی، تعیین میزان دستیابی به اهداف و مشخص ساختن موانع و نارسائیهها، با استفاده از نتایج ارزشیابی (آغازین، تشخیصی، تکوینی و پایانی).

انواع آزمونهای پیشرفت تحصیلی:

الف) عینی شامل: چند گزینه ای، جورکردنی و صحیح غلط

ب) تشریحی (انشایی) شامل: گسترده پاسخ و کوتاه پاسخ

ج) ارزشیابی صلاحیت های بالینی با استفاده از آزمون های

- OSCE
- Mini-cex
- Direct Observation of Procedural Skills
- Log book
- Chart Stimulated Recall Oral Examination و...